

Ed.

544. Nefndarálit

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 13 20. okt. 1905, um rithöfundarétt og prentrétt.

Frá allsherjarnefnd.

Á öndverðum síðari hluta þingsins flutti nefndin mál þetta eftir beiðni félagsmálaráðherra, án þess að fram hefði farið af nefndarinnar hálfu nákvæm athugun á efni þess. Við umræðu mætti það nokkrum andmælum, er varð þess valdandi, að nefndin taldi nauðsynlegt að leita umsagnar ýmsra bókaútgáfufélaga og menningarstofnana um frumvarpið, og þá einkum þeirra, er gefa út bækur þýddar af erlendum málum, svo og ríkisútvarpsins. Til nefndarinnar bárust svör frá sjö aðilum af 9, er leitað var til. Voru sex þeirra andvíg því, að frv. yrði lögfest, en aðeins eitt þeirra var frv. meðmælt. Frá tveimur barst ekkert svar.

Auk þessa fékk nefndin í hendur frá utanríkismáladeild forsætisráðuneytisins bréf frá Jóni Krabbe, trúnaðarmanni Íslands í utanríkismálum, til ráðuneytisins ásamt skýrslu frá fundi, sem haldinn var í Stokkhólmi dagana 30. og 31. maí 1938 af fulltrúum allra Norðurlandanna, þar á meðal Jóni Krabbe sem fulltrúa Íslands. Var fundarefnið að undirbúa samvinnu um endurskoðun gildandi laga um rétt rithöfunda og listamanna. Á fundinum var sú skoðun almennt ríkjandi, að æskilegt væri, að Ísland frestaði löggjöf um þessi mál eitt til tvö ár, þar til séð yrði, hver niðurstaða fengist af samvinnu allra Norðurlandanna, og Ísland frestaði þar með að ganga í Bernarsambandið.

Nefndin er því þeirrar skoðunar, að ekki sé rétt að hraða löggjöf um þetta efni fyrr en séð verður, hvaða úrslit það fær á Norðurlöndum um endurskoðun laganna. Einnig ber að taka tillit til innlendra bókaforlaga og menningarstofnana, sem telja það vafasaman ávinning að ganga í Bernarsambandið eins og sakir standa, og sum þeirra telja, að það muni torvela útgáfu erlendra bóka, þýddra á íslenska tungu.

Af ástæðum, sem að ofan greinir, telur nefndin ekki rétt, að málið verði afgreitt á þessu þingi, og leggur til, að því verði vísað til hæstv. ríkisstjórnar til frekari athugunar.

Alþingi, 21. des. 1939.

Sigurjón Á. Ólafsson,
form., frsm.

Ingvar Pálmason,
fundaskrifari.

Magnús Gíslason.

Fylgiskjal I.

FÉLAG ÍSLENZKRA PRENTSMIÐJUEIGENDA

Reykjavík, 14. nóvember 1939.

Út af ósk háttv. allsherjarnefndar Ed. um umsögn félags vors um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 13 20. október 1905, um rithöfundarétt og prentrétt, vill stjórn félags íslenzkra prentsmiðjueigenda taka fram eftirfarandi:

Ef Ísland gerist meðlimur Bernarsambandsins, mun það íþyngja mjög tilfinnanlega íslenzkri bókaútgáfu og í mörgum tilfellum gera ókleift að koma út á íslenzku bókum úr heimsbókmenntunum, sem æskilegt er, að þjóðin fái að kynnast á sínu eigin máli; bókamarkaðurinn íslenzki er svo takmarkaður, að verðhækkun sú, er hlýtur að leiða af greiðslum til erlendra rithöfunda og útgáfufyrirtækja fyrir þýðingarrétt, mun gereyðileggja afkomumöguleika útgefenda erlendra rita í íslenzkri þýðingu. Þetta mun svo í annan stað hafa þau áhrif á atvinnu allra þeirra, er við bókaútgáfu starfa, að hún hlýtur að dragast saman að miklum mun, til tjóns fyrir þjóðfélagið í heild og alla andlega menningu þjóðarinnar, og jafnvel mun

Þetta hér innanlands óbeint bitna á þeim, er þessi lagabreyting á að vera til hagsbóta fyrir, íslenskum rithöfundum og listamönnum, því að óhætt mun að fullyrða, að útgáfa erlendra rita á íslensku gerir nú bókaútgefendum mögulegt að greiða Íslendingum eftir atvikum sómasamlega fyrir verk þeirra.

Telur stjórn F. Í. P. því ekki rétt, að frumvarp þetta verði afgreitt frá Alþingi.

F. h. Félags íslenzkra prentsmiðjueigenda
Gunnar Einarsson. H. Helgason.

Fylgiskjal II.

HÍÐ ÍSLENZKA PRENTARAFÉLAG

15. nóvember 1939.

Allsherjarnefnd efri deildar Alþingis hefir með bréfi, dags. 14. þ. m., beiðzt umsagnar félags vors um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 13 20. október 1905, um rithöfundarétt og prentarétt. Hefir stjórn félagsins því athugað frumvarp þetta og leyfir sér að mæla með því, að það verði samþykkt.

Virðingarfyllst.

Fyrir stjórn Hins íslenska prentarafélags
Magnús H. Jónsson, Guðm. Halldórsson,
formaður. ritari.

Fylgiskjal III.

ÍSAFOLDARPRENTSMIÐJA h/f

Reykjavík, 15. nóv. 1939.

Allsherjarnefnd Efri deildar Alþingis.
Háttvirtu nefndarmenn.

Ég vil leyfa mér fyrir hönd Ísafoldarprentsmiðju h/f að þakka yður þá miklu hugulesemi, er þér sýnið útgáfustarfsemi prentsmiðjunnar með því að gefa mér kost á að láta í ljós álit mitt á frumvarpi því til breytingar á lögum nr. 13 20. október 1905, um rithöfundarétt og prentarétt, er nú liggur fyrir þinginu.

Í fyrsta lagi vil ég skirskota til rökstuðnings þess, er felst í samþykkt stjórnar Félags íslenzkra prentsmiðjueigenda, er gerð var út af þessu máli og send háttvirtri nefnd.

Í öðru lagi vil ég benda á, að ég hefi ekki orðið þess var né heyrt þess getið, að það, að Ísland hefir ekki verið þátttakandi í Bernarsambandinu, hafi hingað til verið þröskuldur á vegi íslenzkra rithöfunda, skálda eða listamanna, fyrir birtingu verka þeirra erlendis. Ekki munu heldur hafa verið mikil brögð að því, að þeir Íslendingar, sem eitthvað hefir birzt eftir á erlendum vettvangi, hafi verið sviptir möguleikum til þóknunar fyrir verk sín af þessum ástæðum.

Í þriðja lagi tel ég algerða fjarstæðu að ætlast til þess, að Íslendingar fái þóknun fyrir verk sín erlendis vegna þátttöku Íslands í Bernarsambandinu, en geri þó jafnframt ráð fyrir því, að þeir geti hagnýtt sér verk annara endurgjaldslaust.

Menn verða að hafa það hugfast, að erlendis er það algengast, að stór útgáfufyrirtæki hafa með höndum alla verzlunarlega umsjón með verkum höfundanna. Þangað verður að snúa sér með beiðnir um þýðingarrétt og birtingu ritanna. Þessir menn líta á málið frá verzlunarsjónarmiði fyrst og fremst, og sumir (t. d. í næstu nágrannalöndunum) telja það jafnvel til tjóns fyrir sig, að bókin sé þýdd

á íslenzku, það rýrir markaðsvon þeirra til sölu bókarinnar á frummálinu. Geti aftur á móti íslenzkir útflytjendur andlegra afurða sannað, að verk þeirra sé hagnýtt erlendis án þess að þeir fái greiðslu fyrir af þessum ástæðum, væri þjóðfélaginu margfalt betra að bæta þeim skaðann í hverju einstöku tilfelli heldur en leggja þá fjötra á menningu þjóðarinnar, sem þátttaka Íslands í Bernarsambandinu myndi verða.

Hinsvegar má telja líklegt, að takmörkun á útgáfu erlendra rita í íslenskri þýðingu myndi auka hér að mun sölu á erlendum bókum. Og þótt deila megi um val á þeim bókum, sem þýddar hafa verið, verður hinu ekki neitað, að fremur mætti það teljast afturfararmerki, að þurfa að fullnægja lestrarþörf Íslendinga næstum einvörðungu með lestri þeirra bóka, sem mest hafa selzt í bókaverzlunum undanfarið — og það á erlendu máli.

Mér sýnist því, að í þessu máli hafi Íslendingar alla áhættuna, 'en hagnaðarvonin sé hverfandi.

Væri því æskilegast, að frumvarp þetta yrði ekki afgreitt frá þinginu.

Virðingarfyllst,

p. p. Ísafoldarprentsmiðja h/f
Gunnar Einarsson.

Fylgiskjal IV.

LANDSBÓKASAFN ÍSLANDS

Reykjavík, 15. nóv. 1939.

Að fengnu bréfi háttv. allsherjarnefndar, dags. í gær, hefi ég lesið Frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 13 20. okt. 1905, um rithöfundarétt og prentarétt, og hefi ég ekkert að athuga við greinar frumvarpsins. En með því að gagnger endurskoðun á lögnum um rithöfundarétt hefir verið í undirbúningi og nokkuð hefir þegar verið að henni unnið, virðist mér ihugunarvert, hvort ekki ætti að ljúka þeirri endurskoðun áður en Ísland sækir um inngöngu í Bernarsambandið.

Virðingarfyllst

Guðm. Finnbogason,
p. t. forseti Bókmenntafélagsins.

Fylgiskjal V.

ÍSLENZKA BÓKSALAFÉLAGIÐ

Reykjavík, 20. nóv. 1939.

Út af bréfi háttvirtrar allsherjarnefndar efri deildar Alþingis, dags. 14. þ. m., gerði Íslenska Bóksalafélagið svofellda ályktun á fundi sínum í dag:

„Þar sem þátttaka Íslands í Bernarsambandinu mundi torvelda mjög íslenska bókaútgáfu, treystist Íslenska Bóksalafélagið ekki til að mæla með frumvarpi til laga á þingskjali 276.“

Virðingarfyllst

Pétur Halldórsson,
p. t. formaður.

Fylgiskjal VI.

ÚTVARPSRÁÐIÐ

Reykjavík, 21. nóv. 1939.

Í tilefni af frumv. til l. um breyting á l. nr. 13 20. okt. 1905, um rithöfundarétt og prentarétt, sem háttvirt allsherjarnefnd efri deildar hefir sent útvarpsráði til umsagnar, vill útvarpsráðið taka þetta fram:

1. Ef Ísland gerðist aðili að Bernarsambandinu, mundi það baka ríkisútvarpinu fyrst og fremst fjárútlát til erlendra tónskálda og rithöfunda.

2. Engar upplýsingar eru í greinargerð frumvarpsins, sem gera mögulegt að áætla, hve miklu þessi fjárútlát gætu numið.

3. Um íslenzka rithöfunda hefir ríkisútvarpið um allmörg undanfarin ár gætt þess eftir föngum að láta ekki aðra en þá sjálfa fá tækifæri til að flytja verk þeirra í útvarpið, eða láta þá ráðstafa flutningnum.

4. Ríkisútvarpið hefir tjáð sig reiðubúið til þess að taka upp umræður við bandalag íslenzkra listamanna um heildargreiðslu fyrir afnot af verkum íslenzkra höfunda. Hinsvegar mun útvarpsráð ekki sjá fært að gera samninga né skapa for-dæmi um frekari rétt höfunda en ákveðinn er í landslögum, sem um þetta kunna að gilda hverju sinni.

5. Útvarpsráði virðist, að í greinargerð frumvarpsins komi fram talsvert einhliða sjónarmið af hálfu íslenzkra höfunda og að algerlega skorti fyllri vitneskju um það, hvað íslenzkir höfundar mundu vinna við breytinguna, hvaða бага þeir raunverulega hafa af því ástandi, sem er, og hinsvegar, hver útgjöld og hömlur gæti af því leitt, að Ísland gengi í Bernarsambandið.

6. Um það, hver menningarskylda hvili á Íslendingum að ganga í Bernarsambandið, má benda á, að jafnvel stórveldi eru utan þess, svo sem Rússland og Bandaríki Norður-Ameríku.

Virðingarfyllst
Jón Eyþórsson,
formaður.

Fylgiskjal VII.

Reykjavík, 9. desember 1939.

Með bréfi, dags. 14. fyrra mánaðar, hefir háttvirt nefndin óskað umsagnar minnar um frumvarp til laga um breytingar á lögum nr. 13 20. okt. 1905, um rithöfundarétt og prentarétt, að því leyti, er tekur til Hins íslenzka Þjóðvinafélags. Undanfarið hefir félagið öðruhverju gefið út erlend rit í þýðingu. Hefir þá venjulega verið samið við höfundana og greitt gjald fyrir þýðinguna, ef þess hefir verið óskað. Að því leyti mundi samþykkt frumvarpsins litil áhrif hafa á starfsemi félagsins.

En félagið ráðgerir nú að auka til mikilla muna útgáfustarfsemi sína og gefa einkum út þýdd úrvalsrit, auk hinna föstu félagsbóka. Yrði þá vitanlega sá kostnaður, er leitt gæti af greiðslu til rithöfunda samkvæmt samþykktum Bernarsambandsins, orðinn tilfinnanlegur fyrir félagið og jafnvel ráðið úrslitum um útgáfu bóka.

Virðingarfyllst,
f. h. Hins ísl. Þjóðvinafélags.
Pálmi Hannesson.